

Az első ilyen fejszecsapás a lévai *Szikra* szabadtéri rendezésében előadott *Háry János*.

Miért éppen a *Háry János*? Sok körülmény és mérlegelés előzte meg az előadandó anyag megválasztását. Az egészre talán az előadást megelőző bevezető ad választ. Ime: „Uj emberek, ismeretlen nevek állnak ide, emberek, akik folytatni akarják azt a programot, amit történelmünk nagyjai, szellemiségünk óriásai megkezdték. A Berzsenyi Dánielek, Petőfi Sándorok, Ady Endrék nyomán, a Dózsák, Martinovicsok, Kossuthok szellemében akarjuk ez a munkát végezni. Uj utakat taposunk a szlovenszkói magyar kulturában, régen megkezdett új utakat. Történelmet ujrázunk és történelmi parancsot teljesítünk...”

A *Háry János* nemcsak a magyar költészet egyik alkotása, de leszakított darab a magyar nép magyar sorsából. Benne sűrűsödik össze mindaz, amit évszázados osztrák iga és főnemesi góg eredményezett népünk számára. Az, hogy népünk évszázados szellemi nyomorban, az irástudatlanság nyomorában, a hamis ábrándok délibábos, hazug kiélésében, emberrélevésünk megcsufolásában tudta életét kiélni. Mert *Háry János* nem egy obsitos, nem egy magyar ember, de a magyar ember sorsa volt, sorsunk, amelynek irányát a császárheroizálás és a Báthory Erzsébetek póza szabta meg. Ha mondanivalóink a nevetetés módján is történnek, de belül, a szavak között véresen komoly a mondanivalónk: Emberek! Ti valamennyien így estetek be hazug paloták ajtajain végveszedelmetekbe.“

A bevezető megokolja, hogy azért kellett épp a *Háry Jánost* adni, mert összesűrítő mondanivalót ad a tanulatlanságunkból eredő hamis felfogásunkról. Azért a *Háry Jánost* prózában, mert a Kodály-féle opera tulnehez még az operettektől elrontott közönségnek, hogy könnyedén vigyük a darabban foglaltakat a nézők tudatába. Azért, mert egy fiatal egyesület még nem birt volna el pl. egy olyan megterhelést, mint az *Ember Tragédiája*. Azért, hogy maradéktalanul kifejezzük a kulturörökség vállalását korunk feladataival. Ez a *Háry János* előadásának előzményeit képező irányelv.

Hogy az előadás sikere nem állt meg az egyszerű műkedvelő előadások sikerénél, de országos eredményé változott, abból adódik, hogy a fenti körülményeket tekintetbevéve sikerrel alkalmaztuk lehetőségeinket.

Sikere az előadásnak, hogy szereplői levetkőzték a műkedvelők szokásait s hogy először volt bekapcsolva olyan réteg, amely eddig a maga életvalóságát nem tudta a színpadra vinni: a gényei major földművelői. De nemcsak a giccsből mentes népi kulturát vitte a színpadra, hanem magát a népet minden kulissza nélkül és tényleges, népből kitermelt és történelmi értékkel bíró játékot is.

A „*Háry János*“ előadásának sikere akkor válik teljessé, ha ezt a példát valamennyi haladószellemű egyesület követi. *Háber Zoltán*

A ROMÁN LIRA KÉRDŐJELEI. A lira válsága még mindig időszerű. Eldologiasodott és elgépiesedett életünk szétroncsolja az egyéniséget, irtja a bensőséget. A lélekölő napokban a közönség érthetően elfárad a lírával szemben. S amint a közönség elfárad a lira zárkozottá válik. Néha megkísérli szétvetni tulajdon korlátait, (szürrealizmus). De válságos létén nem sokat segít. Válsága általános, bár néhol már átvészelt legnehezebb napjait. A román irodalomban, mint másutt is nem a lírai termés, hanem a lira kelendősege jelentéktelen. De ez összefügg magának a román közművelődésnek a kérdésével... Nemrég két hivatalos

körlevél kavarta fel a román irodalmi közvéleményt. Az egyik kitiltja a középiskolákból a legnagyobb élő román költőt, *Tudor Arghezi*t, a másik szükségesnek véli a költészet „offenzívájának” megindítását. Ennek kapcsán az *Adeverul* körkérdest intézett a román írókhoz. A körkérés rendezője, *E. Jebeleanu*, a kitűnő fiatal költő két kérdéssel fordul a román írókhoz: 1. Mit tartanak a költészet „offenzívájának” szükségességéről; 2. Mi az oka, hogy a román líra Hamupüppőke sorsára jutott. — *H. Papadat-Bengescu*, az ismert író igen eszményien látja a dolgokat. Alkalmasnak véli a költészet „offenzíváját” és hisz a sikerében. Szerinte ez az „offenziva” szükséges lelki orvoslás, az idealizmus felé vett fordulat, kiegyenlítés a „mechanika és a villamosság” korával szemben. A költészet szerinte kitűnő idegcsillapító... A versek szótagofása a lélekzés hatékony tornája... Az orvosok közt sok költő akad, aki hirdethetné a költészet gyógyító hatását — tréfásan vagy tréfán kívül. Egyébként ajánlja mennél gyakoribb költői matiné rendezését a Nemzeti Színházban. — *Ticu Archip* nőies szemrehányások közt a filmet okolja a költészet sorsáért. Borús meggyőződésre jutott: „Ahogy telik-mulik az idő, belátom, hogy a tömeg képtelen visszarezegni arra a titkos dallamra, amelyet nem foghatunk fel sem a föld mélyében, sem a végtelen tereken s amely megszülethetik a költői képek mozgásából, gondolatok ellenvetéséből, szavak összecsengéséből s különösen abból az oktalan vágyból, hogy énekeljünk valamit a fáknak, a kakuk madaraknak és a békáknak, csak úgy... cél nélkül...” — *Pompiliu Constantinescu*, a kritikus a költészet Hamupüppőke-sorsáért többek közt az iskolát okolja. Szerinte a középiskolákban és az egyetemeken ma sem igen tudják mi fán terem a költészet. Ha átlapozzuk a román nyelv és irodalom tankönyveit, ha végighallgatjuk az irodalmi tanfolyamokat, arra a meggyőződésre jutunk, hogy a költészet legfőbb ellensége az iskola. — *Cezar Petrescu*, a termékeny prózairó szerint a költészettel szembeni közöny régi keletű és általános jelenség. A nagyközönség mindig és mindenütt kevésbé érdeklődött a költészet, mint a regény és a regényes irodalom iránt. Baudelaire-t és Eminescut egyaránt elhanyagolták a kortársak. Valery versei csak ritka amatőr kiadásban terjednek el... A költészet „offenzívájának” semmi értelme. A költészet defenzívájának igen. Támogatni kell a kiadókat verseskönyvek kiadásában. Az irodalmi díjak is segítenek valamit. De mindez csak félmegoldás. Az olvasóközönség javíthatatlan... — *Victor Eftimiu*, a nálunk is ismert író a polgárságot vádolja: „A román líra Hamupüppőke, mert nincsen jómódu polgárságunk, amely a költészet révén próbáljon kimenekülni a középszerűségből.” — *Ion Pillat*, a költő mélyebb okokra figyelmeztet. A költészet csak a patriarkális vagy az igen magas műveltségű társadalmakban borul virágba. A román társadalom, úgy a városokban, mint a falvakon, tuljutott a patriarkális népi műveltségen, — mely csodálatos dojnákat és balladákat termelt, — de nem jutott még el a magas műveltség fokára. Ez a magyarázata a román líra Hamupüppőke-sorsának. *Al. Rosetti* tanár szerint a sportélet fejlődése és az a hivatalos igyekezet, hogy az ifjuság testedzését a háborús készülődések szolgálatába állítsák, mindenütt a világon elvonta az ifjúságot az irodalomtól és a költészettől. — *M. Sebastian* erényt csinál a líra szükségéből. Szigorú és határozott: „A költészet sorsszerűen a keveseké, az igen-igen keveseké. Ezt a sorsot vagy elfogadja, vagy visszautasítja... Ne siránkozunk. Ez sérti azt, aki hisz a költészet sorscsillagában. Mindaz, ami a költészet körét szűkebbre vonja és egyre távolibbá, egyre hozzáférhetlenebbé és gögösebbé teszi — áldásos...” — *Ludovic Dausnak*, a regényírónak egész más a véleménye. Szerinte a költészet „offenzívája” fölötte

szükséges. S ebben a költőknek kell legelől járni. Nemcsak sajátmaguk és néhány csodálójuk, hanem a sokaság számára irjanak. Az élet tárt ablakokat, mély lélegzetet, széles láthatárt követel. Jőjjenek a költők és adjanak hangot és szárnyat mindennapi vívódásainknak és meglátják kivergődnek a mai tespedésből. Jőjjön csak a költő, az igazi ihletet költő és meglátjuk, hogy a mesebeli királyfi, aki nem más, mint a népi ösztön, nyomban megjelenik és elhozza Hamupipőke cipellőjét...

Megszivlelendő buzditás, csak hogy a lira szebb jövője nem egészen a költőkön mulik. „Míg művelődési színvonalunk nem emelkedik... szó sem lehet semmiféle költői „offenziváról“ — írja Jebeleanu. — Ez a dolog velege. A lira nem ujulhat meg önmagából. Ez a megújulás csak a kedvező társadalmi változások s a költői génusz alkotó összejárásának ajándéka lehet. (s.)

SIR OSWALD MOSLEY. 1936 év második fele óta Angliában egyre növekszik a szervezett regresszió pártjának aktivitása. A mind gyakoribb tömeggyűléseket rombolásokkal egybekötött tüntetések követik. Sir Oswald Mosley izgatott hangon fejt ki pártja gazdasági programját: a munkanélküliség problémáját egybekapcsolja a zsidókérdéssel. A gyűlések eredményeképp az East-Enden kifosztják a zsidó boltokat és Whitechapelben megvernek néhány tucat kaftánost. Liverpoolban, Edinburghban és egyebütt hasonló kiülsőségek között megy végbe a feketeingesek tevékenysége. A külpolitikai fronton is duzzad a szervezett angol regresszió tevékenysége: cikkeik egyre sűrűbbek a rokonérdekű külföldi lapok hasábjain. Mosley *A nagy vagy-vagy* című 18 oldalas tanulmányát a *Zeitschrift für Geopolitik*-ban Colin Ross, a német imperializmus harcosa vezeti be. Colin Ross, Mosley törekvéseit a mai Németországgal azonosnak mondja és megállapítja, hogy: „Mosley nem jelenti Angliát, — ma még nem“. Mosley cikkében a föld újbóli felosztását propagálja. Ellesen támadja a Népszövetséget, jogosnak mondja az abból kivált államok magatartását, ostromozza a demokráciákat, glorifikálja a diktatúrákat. Anglia helyezkedjék szembe — írja — a nemzeti szocializmus ellen világszerte lábrakapott „vendettával“. Indokolni igyekszik, hogy Angliát érdekei Japán, Olasz- és Németország oldalára kell, hogy állítsák. Cikkének mottójából kicsendül a mai német szellem jellegzetessége: „a szervezett regresszió és nacionalizmus univerzális törekvéseiből keletkezett európai szintézis.“

Az angol szervezett regresszió mozgalma 1932-ben vette kezdetét. A mozgalom magja az egykori Labour miniszter, Sir Oswald Mosley által alapított *Új párt* volt. Mosley változatos politikai pályájának állomásai: konzervatív képviselő, majd a Labour-párt soraiba lép, mint ilyen vállalt tárcát MacDonald kabinetjében, de lemond s a balszárny vezére lesz, végül meglepő fordulattal a jobbszélre lendül. Az *Új párt*, bár nagy agitációt fejt ki, az 1931-es választáson egyetlen mandátumot sem kap. A német horogkereszt előretörése azonban lendületet ad és egyben határozottabb irányt szab politikai szándékainak. Megalapítja a *British Union of Fascists*-ot, amely eszközeiben és taktikájában a német nemzeti szocializmust utánozza. A parancsuralmi rendszerek nemzetközi előretöréseinek kigsugárzásából, valamint a gazdasági válság lelki visszahatásából összetevődött részleges sikerek azok a tényezők, melyek egyáltalán életre hívták a pártot. Angliában a válság kulminál, a munkanélküli tömegek óriásira dagadnak. A munkásság magatartása tétova, a német példán csak lassan ismeri fel, hogy a demokrácia a gazdasági hatalom megszerzése nélkül semmi és pusztulásba visz... A szervezett regresszió agitációját fő-